

انتقال پزشکی هند باستان به حوزه‌ی
تمدن اسلامی
(از آغاز تا پایان قرن پنجم هجری)

مؤلف

بدریه مممدی بلبان آباد

سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی

۱۳۹۲

سرشناسه	: محمدی، بلیان آباد، بدریه -
عنوان و نام پدیدآور	: انتقال پزشکی هند باستان به حوزه‌ی تمدن اسلامی / بدریه محمدی بلیان آباد.
مشخصات نشر	: تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری	: ۱۱۲ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۲-۴۸۵-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: پزشکی - هند
موضوع	: پزشکی اسلامی
موضوع	: پزشکی اسلامی - هند
شناسه افزوده	: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۲ مالف ۶۰۵/۵ R
رده‌بندی دیویی	: ۶۱۰/۹۵۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۴۴۸۷۷

انتقال پزشکی هند باستان به حوزه‌ی تمدن اسلامی

مؤلف: بدریه محمدی بلیان آباد

تهیه کننده: معاونت فرهنگی جهاد دانشگاهی واحد کردستان

ناشر: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی

چاپ: اول - ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۲-۴۸۵-۶

این اثر، مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است، هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه نماید مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سازمان انتشارات

نشانی سازمان انتشارات: تهران - خیابان انقلاب اسلامی - خیابان فخررازی - خیابان شهدای زاندارمری - پلاک ۷۲، تلفن: ۶۶۹۵۲۹۲۸ مرکز پخش:

خیابان انقلاب - بین فلسطین و چهارراه ولیعصر - جنب مؤسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران - تلفن: ۶۶۲۸۷۶۲۵ - ۶
پایگاه اطلاع‌رسانی: www.isba.ir پست الکترونیکی: info@isba.ir فروشگاه اینترنتی: www.idbookfair.com

فهرست

صفحه	عنوان
۹	مقدمه مؤلف
۱۱	فصل اول: جغرافیای هندوستان
۱۳	برهمتها و انحصار علم و دانش به آنها
۱۴	روابط اعراب با هند
۱۵	فتوحات در هندوستان
۱۶	ورود اسلام به هندوستان
۱۹	فصل دوم: جایگاه پزشکی در تمدن دره سند
۲۱	پزشکی در منابع دینی هندیان
۲۱	وداها
۲۸	اوپانیشادها
۳۰	ورشته‌های دانش پزشکی هندیان
۳۰	دعا درمانی (دعا پزشکی)
۳۲	آغاز پزشکی علمی
۳۴	بهداشت
۳۷	درمان
۳۹	کارد درمانی (جراحی)
۴۳	گیاه‌درمانی
۴۷	شیمی پزشکی
۴۸	گیاه‌شناسی و داروسازی
۵۳	فصل سوم: انتقال پزشکی هند باستان به حوزه تمدن اسلام
۵۵	انتقال پزشکی هند باستان به حوزه تمدن اسلام
۵۶	الف: انتقال مستقیم
۵۶	۱: انتقال از طریق مسافرت پزشکان به دربار خلفای عباسی

۵۷		انگیزه‌های سیاسی
۵۷		انگیزه‌های غیر سیاسی
۶۲		۲: ترجمه کتب پزشکی هندی به عربی
۶۵		ب: انتقال غیرمستقیم
۶۵		۱: از طریق ایران
۶۶		الف: ایران پیش از عصر ساسانی
۶۷		ب: ایران دوره ساسانی
۶۸		دانشگاه جندی‌شاپور، چهار راه علوم جهان
۷۳		فتح جندی‌شاپور به دست مسلمانان
۸۰		زمینه‌های تأثیر پذیری پزشکان مسلمان از طب هندی
۸۲		پزشکی هندی در آثار پزشکان دوره اسلامی
۹۲		پزشکی هندی در آثار سایر دانشمندان مسلمان
۹۹		نتیجه‌گیری
۱۰۱		فهرست منابع و مآخذ

مقدمه مؤلف

یکی از موضوعات تاریخ، بررسی اوضاع علمی، فرهنگی و تمدنی جوامع گذشته و تأثیر آنها در دیگر تمدنهاست. یکی از این تمدنها، تمدن هند باستان است. این سرزمین، شبه جزیره‌ای در جنوب شرقی آسیا، دارای پهنه‌ای وسیع و جمعیتی انبوه است و به عنوان قدیمی‌ترین گهواره تمدن و فرهنگ جهان، دارای مردمانی با ویژگی‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی خاص است، که باعث شده آنان از دیگر ملل دنیا متمایز باشند. مردم این سرزمین، از قدیم الایام پیشینه‌ای بسیار عالی در زمینه علوم، مخصوصاً پزشکی داشته‌اند که هنوز هم مقام و منزلت خود را حفظ کرده است چنانکه مورخین تاریخ طب، همواره از این سرزمین به عنوان کانون علم طب یاد کرده‌اند.

مسلماتان در اثر آشنایی با جندی‌شاپور و ورود پزشکان هندی به دربار عباسی، به تدریج تحت تأثیر پزشکی هندیان قرار گرفتند و به اقتباسی آراء و نظرات آنان پرداختند و این موضوع برای پژوهشگران تاریخ و تمدن اسلامی از اهمیت و ضرورت فوق‌العاده‌ای برخوردار است، اما متأسفانه تاکنون به آن توجهی نشده است در حالی که بسیاری از پزشکان دوره اسلامی در آراء و عقاید پزشکی خود بینصیب از آنها نبوده‌اند.

موضوع «انتقال پزشکی هند باستان به حوزه تمدن اسلامی»، در تحقیق حاضر در سه فصل مورد تحقیق و بررسی قرار گرفته است.

- فصل اول تحت عنوان «جغرافیای هندوستان»، به بررسی مختصر جغرافیای هند، زندگی اجتماعی در هند باستان، نژاد مردم، مهاجرت آریایی‌ها به هندوستان به عنوان عناصر اصلی در تولید فرهنگ و تمدن، طبقات اجتماعی مختلف در هند، برهمنها و انحصار علم و دانش به آنها و فتح هندوستان توسط مسلمانان در قرن اول هجری، می‌پردازد.

- فصل دوم با عنوان «جایگاه پزشکی در تمدن دره سند»، به بررسی پزشکی در منابع دینی هندیان که شامل وداها و اوپانیسادهاست؛ همراه با شاخه‌های دانش پزشکی در هند می‌پردازد.

- فصل سوم مشتمل بر دو بخش است: بخش اول آن «انتقال پزشکی هند باستان به حوزه تمدن اسلامی» است و این انتقال، از دو طریق مستقیم - به وسیله مسافرت اطباء هند به سرزمین‌های اسلامی و ترجمه کتب طب هندی به عربی - و انتقال غیرمستقیم به وسیله دو حوزه

علمی ایران و یونان صورت گرفته است. در بخش دوم «زمینه‌های تأثیر پذیری پزشکان دوره اسلامی از پزشکی هندی» مورد بررسی قرار گرفته است. البته بیشتر آثار پزشکان عصر نوآوری (قره حرائی، ربن الطبری، رازی، ابن سینا، مجوسی اهوازی ...) مورد تأکید این پژوهش بوده است چون مکتب پزشکی مسلمانان بیشتر تحت تأثیر این پزشکان بوده است در واقع خط‌مشی پزشکان در دوره‌های بعدی بوده‌اند.

البته انجام این پژوهش با دشواری‌هایی همراه بود از جمله: عدم اشاره مستقیم و کافی به این موضوع در منابع تاریخی، عدم دسترسی به منابع پزشکی هندی که به زبان سانسکریت است، عدم وجود پیشینه به زبان فارسی، پراکندگی مطالب که سبب شد برای یافتن اخبار مربوط به یک پزشک هندی، ناچاراً چندین منبع مورد بررسی قرار گیرد، واضح نبودن اسامی پزشکان هندی همراه با کتبشان به خاطر تلفظ‌های متنوع در زبان‌های مختلف، به طوری که قرابت اسمی، گاهی باعث بوجود آمدن اشکال در ضبط اعلام، آمیختگی آنها با همدیگر و عدم تشخیص دقیق نقش صحیح هر یک از آنها می‌شد. اشارات سزگین، کارهای انجام شده در این مورد را به زبانهای اروپایی نشان می‌دهد، ولی در مواردی آلمانی یا فرانسوی هستند و در ضمن در دسترس نیستند. به هر روی، کاستی‌های این پژوهش بر عهده مؤلف است امید است با تحقیقات فراگیر آتی، در رفع این نقیصه کوشش‌هایی به عمل آید.

بدریه محمدی بلبان آباد